

МІСТОБУДІВНИЙ АНАЛІЗ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ МІСТА БЕРЕСТЕЧКО

URBAN PLANNING ANALYSIS OF THE HISTORICAL AND ARCHITECTURAL HERITAGE OF THE CITY OF BERESTECHKO

Парфентьєва І.О., к.т.н., доцент, Степанюк В.О., студентка, Ротко С.В., к.т.н., (Луцький національний технічний університет)

Parfentieva I.O., Ph.D. in Engineering, associate professor, Stepaniuk V.O., student, Rotko S.V., Ph.D. in Engineering, associate professor (Lutsk National Technical University)

Охорона історико-архітектурної спадщини українських міст повинна бути пріоритетним завданням сучасного містобудування. Недостатнє фінансування і недбалість місцевої влади призводять до руйнування і знищення цінних будівель та споруд. До списку таких міст входить Берестечко Волинської області. В статті проведено містобудівний аналіз Берестечка і аналіз архітектурних споруд, що мають історичну цінність, визначено найбільш перспективні напрямки розвитку міста і запропоновано шляхи подолання наявних проблем в планувальній структурі міста.

Protection of the historical and architectural heritage of Ukrainian cities should be a priority task of modern urban planning. Insufficient funding and negligence of local authorities lead to the destruction and destruction of valuable buildings and structures that bear the memory of the Ukrainian people. The list of cities in which such a situation arose includes Berestechko, and Volyn region. In the article, an urban planning analysis of Berestechko and an analysis of architectural structures of historical value were carried out, the most promising directions of the city's development were determined, and ways to overcome existing problems in the planning structure of the city were proposed.

Berestechko is a city of historical significance due to its location within its borders of valuable architectural and urban planning monuments. During the rule of this territory of the Republic of Poland, the city played an important role in the transport and trade system. During the reign of the Soviet government, considerable damage was caused to the architecture of the city: valuable buildings were used as warehouses, no reconstruction was carried out, etc. In the 90s of the last century, the planned repairs and reconstruction of historical buildings were postponed and suspended due to the financial crisis. At that time, a significant number of the population emigrated from the city. All these events had a negative impact on the city and slowed down its development.

Now our task is to restore the destruction and encourage the development of the city of Berestechko. This article is aimed at revealing the city's potential, defining its

strengths and weaknesses. The analysis of the historical-architectural heritage will allow to assess the value and profitability of their restoration and maintenance in a normal state. Here prospects and opportunities that are not currently available due to neglect and underfunding.

Ключові слова: історико-архітектурна спадщина, Берестечко, містобудівний аналіз.

Keywords: the historical and architectural heritage, Berestechko, planning analysis.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні в Україні існує перелік історичних населених пунктів, який затверджений Постановою Кабміну. До його складу увійшло і м. Берестечко разом із 402-ма населеними пунктами, тобто вона має статус «історичного» [1]. Воно має довгу історію, яка сягає бронзового віку. На його території міститься чимала кількість цінних історико-архітектурних і містобудівних пам'яток. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» [2], в Берестечку, як у місті, що занесене до списку історичних, суворо регламентуються будь-які архітектурно-містобудівні перетворення, виділяються відповідні заповідні території, створюються охоронні зони і зони регулювання забудови.

Постановка задачі. Незважаючи на високу історичну цінність міста Берестечко, у 1990-і рр. основні здобутки попереднього століття були знищені економічною кризою. Сьогодні місто знаходиться в занедбаному стані: зазнали шкоди всі сфери його діяльності. Завданням сьогодення повинно стати відновлення втраченої спадщини, реставрація тих будівель і споруд, які ще залишилися і запобігти таким руйнуванням в майбутньому.

Для правильної організації такої території необхідно провести містобудівний аналіз. Його результати допоможуть чітко визначити можливості міста, його сильні і слабкі сторони. На основі отриманих даних стане можливо розробити ефективну планувальну структуру міста, відповідно до пріоритетних напрямків розвитку, враховуючи його історико-архітектурну цінність.

Метою даної статті є провести містобудівний SWOT-аналіз м.Берестечко – визначити сильні і слабкі сторони досліджуваного населеного пункту, можливості і загрози його зростання; дослідити вплив історико-архітектурної і містобудівної спадщини, на планувальну структуру і на формування головних шляхів розвитку міста.

Виклад основного матеріалу. Місто Берестечко розташоване на території Волинської області у Луцькому районі, є центром Берестечківської міської громади. Його площа складає 19,8 км². Воно збудоване на березі річки Стир, за 47 км на південь від обласного центру. Місто межує з Рівненською й Львівською областями,

Сьогодні у Берестечку мешкає близько 1700 осіб – це одне із найменш заселених міст в Україні. Транспортна структура міста базується на двох основних територіальних автодорогах Т-03-02 і Т-18-06, що там перетинаються.

Берестечко розташоване в широтах, для яких притаманний вологий континентальний клімат, тобто тепле літо, прохолодна зима, незначні перепади температур в межах доби і року, достатня кількість опадів [3].

Незважаючи на стрімкий розвиток вторинного сектора економіки в місті, значна частина населення зайнята у виробництві продукції сільського господарства.

Місто має довгу історію, що тягнеться ще з часів бронзової доби – найстаріші знахідки датуються саме цим періодом. Давня історія Берестечка тісно пов'язана із історією древнього Перемиля – величного міста-фортеці, центру удільного князівства 1241 року. Берестечко виникло на передмісті Перемиля і згодом стало самостійним поселенням. Вперше Берестечко згадується понад 550 років тому та датується 1-м червнем 1445 року як село Берестки Перемильської волості. 7 липня 1547 року великий Литовський князь дозволив князеві Семену Пронському у його селі Берестечку закласти місто. Ставши містом, Берестечко значно піднеслося у своєму розвитку [4].

Значного розвитку інфраструктура Берестечка зазнала у 50-60-х роках минулого століття. В цей період було започатковано зоологічний технікум, який потім реорганізували в ПТУ №27, також було відкрито школу та районну лікарню. Активно будувались заводи, серед них заводи з виготовлення будівельних матеріалів, павільйон побутового обслуговування, філіали Горохівського плодоконсервного і сирзаводів, поблизу міста видобували торф. У 1963 році відкрився міський краєзнавчий музей.

Нині у місті Берестечко функціонують ряд громадських і промислових будівель, які забезпечують населення необхідними матеріалами, продуктами, послугами і місцями працевлаштування. Серед них: міська рада, будинок культури, бібліотеки для дорослих та дітей, лікарня і аптека, ветлікарня та ветаптека, лісництво, автозаправна і автобусна станції, овоче переробний завод, пункт охорони громадського порядку та пожежна частина; дільниця управління газового господарства, філія Ощадбанку та відділення «Приват», а також магазини різного призначення та малі промислові підприємства і т.п. Діє середня загальноосвітня школа I-III ст., дитсадок «Малютко», музична школа, будинок дитячої та юнацької творчості. Заклад середньої спеціальної освіти ПТУ №27 забезпечує навчання трактористів-машиністів сільськогосподарського виробництва, мулярів, штукатурів, кухарів, кондитерів, а також водіїв автотранспортних засобів категорій «В» і «С»[4].

В Берестечку збереглися численні архітектурні пам'ятки. Передусім йдеться про святині пов'язані з римо-католицькими релігійними течіями: каплиця Святої Теклі та собор Святої Трійці. Даний собор вважають однією з найкращих культових споруд, побудованих в стилі рококо на Україні. Найстарішою будівлею у місті є Мурований стовп, який знаходиться на місці колишньої могили О.Пронського.

Крім того на території Берестечка розміщується ряд, так званих, зелених зон, що також мають цінність і охороняються. Серед них Берестечківський парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва площею 4,5га, утворений за рішенням облради від 1994 року. Був взятий під охорону у зв'язку з тим, що в його межах росте близько 60 порід дерев і чагарників.

Якщо проаналізувати місто за його планом (рис.1), то можна зауважити, що Берестечко має витягнуту форму з південного сходу на північний захід. Йому притаманна вільна схема планування. Через місто протікає річка Стир, яка розділяє його на дві частини. Більша частина території лежить на лівому березі, там знаходиться і загальноміський центр.

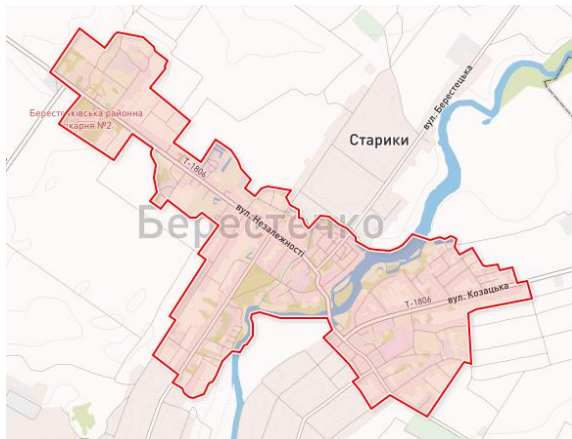

Рис. 1. План м.Берестечко

Центр міста в плані має компактну форму, суміщається з історичним (рис. 2). На даній території поєднані будівлі різного призначення, включаючи важливі історико-архітектурні пам'ятки і сквери. Слід зауважити, що структура загальноміського центру є хаотичною, погано поєднує в собі історичну, громадську і житлову забудову. Всі споруди виконані в різних стилях. Крім того, більшість із них потребують ремонту.

Рис. 2. План загальноміського центру Берестечка

Зупинимось детальніше на кожній історико-архітектурній пам'ятці окремо. Розглянемо Троїцький костел, Свято-Троїцький собор, каплицю Святої Теклі, Мурований стовп - найвизначніші будівлі і споруди міста.

Будівництво Троїцького костелу (рис. 3) стартувало 24 липня 1711 року за кошти, виділені польським діячем Томашем Карчевським. Його зведенням поляки прагнули увічнити перемогу в битві під Берестечком. Храм повинен був стати підтвердженням могутності Речі Посполитої і показати всю велич їхньої віри.

Рис. 3. Сучасний вигляд Троїцького костелу ззовні та всередині

Будівельні роботи в храмі було завершено в 1765 році. Троїцький костел має величний вигляд і побудований в стилі рококо. Всередині стіни собору прикрашали картини з епізодами битви під Берестечком. У храмі було вісім віктарів, оздоблення внутрішнього простору доповнювали дерев'яні скульптури та унікальні ікони. Костел мав підвал, у який

виходили декілька підземних ходів, однак в наш час вони непридатні до використання. Під час Другої світової війни костел постраждав від вибуху снаряда. В костелі був знищений орган, вивезені дерев'яні скульптури. В післявоєнний період його приміщення використовували під склад для зберігання зерна, а з 1952 році в будівлі монастиря працював сирзавод. Сьогодні костел потребує реставраційних робіт.

Свято-Троїцький собор (рис. 4) почали зводити ще в 1910 році. Згідно з проектом архітекторів Свято-Троїцький собор повинен складатися з трьох частин – Підземного, Основного та Верхнього храмів. Однак у зв'язку з виникненням певних труднощів пов'язаних із зміною влади, спорудження храму за планом стало неможливим. Було зведено лише перші два храми. Внаслідок цих подій, храм набув непропорційного призмкуватого вигляду.

Після Другої світової війни Свято-Троїцький собор слугував складом. Лише у 90-х роках минулого століття було прийнято рішення завершити будівництво храму. Було зроблено ремонт, внутрішній розпис виконав місцевий художник Микола Кліцук. У 2000 році розпочали реконструкцію собору, внаслідок якої має з'явитися Верхній храм. Згідно проекту головний купол повинен сягати до 50 м висоти, було збудовано два західних куполи. Сьогодні відновлювані роботи продовжуються. Будівельні роботи здійснюються за рахунок української православної громади.

а

б

Рис. 4. Сучасний вигляд Свято-Троїцького собору ззовні (а); вигляд всередині (в процесі реконструкції) (б)

Каплиця Святої Теклі (рис. 5) збудована у XVII ст. в техніці базилики. Вона розташована в західній частині міста на кургані (відомому також як Дівич-гора), висота якого сягає 3,5м. За основу її конструкції взято чотири колони з шатровим дахом і стрілчастими арками. Нині споруда потребує

реставрації. Дата останніх проведених робіт не відома, проте нею прийнято вважати початок 2000-х років.

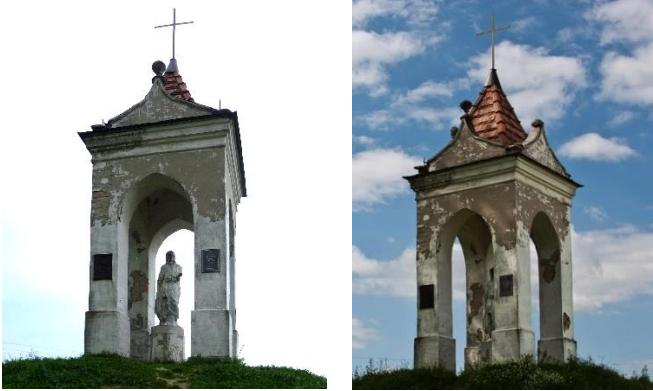

Рис. 5. Сучасний вигляд каплиці Святої Теклі

Мурований стовп (рис. 6) вважається найстарішою спорудою в Берестечку. Історія його створення має багато суперечливих теорій і таємниць. Це оригінальний пам'ятник, що має вигляд піраміди з каменю, споруджено на могилі князя Олександра Пронського – сина засновника Берестечка. В середині 16-ти метрової споруди стояла труна з тілом князя, якого згодом поховали. На каменях, з яких виконаний стовп, містить багато написів, датованих XIX століттям, серед яких є навіть автограф польського короля Станіслава Августа Понятовського, який був тут у 1787 році.

Рис. 6. Мурований стовп

На основі наведеного вище матеріалу було проведено містобудівний SWOT-аналіз (табл.1), в результаті якого визначено сильні і слабкі сторони досліджуваної місцевості, її можливості та ризики.

Таблиця 1

Містобудівний SWOT-аналіз міста Берестечко

S	W
СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Наявність великої кількості історичної спадщини ✓ Сприятливий клімат ✓ Значні природні ресурси для розвитку рекреаційної сфери 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Незначна кількість населення ✓ Мала кількість робочих місць ✓ Значна віддаленість від великих населених пунктів ✓ Нерозвинена транспортна інфраструктура ✓ Слабка інженерна інфраструктура ✓ Відсутність впорядкованого планування міських територій ✓ Зanedбаність цінних історико-архітектурних пам'яток ✓ Хаотичність розміщення забудови
O	T
МОЖЛИВОСТІ	РИЗИКИ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розвиток пізнавального туризму ✓ Залучення коштів інвесторів для реставрації будівель і споруд, що мають історичне значення ✓ Створення рекреаційних зон ✓ Розвиток існуючих підприємств, що працюють на місцевій сировині ✓ Розвиток дорожньо-транспортної мережі ✓ Залучення трудових ресурсів із прилеглих сіл і селищ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Знищення історичної спадщини через недбалість ✓ Інтенсивна міграція населення до великих міст ✓ Забруднення територій через неправильну організацію сміттєвідведення

Висновок. Проведений містобудівний SWOT-аналіз і аналіз історико-архітектурної спадщини показав можливості і перспективи розвитку міста Берестечко. Було встановлено доцільність використання статусу історичного міста і пам'яток архітектури, що там знаходяться, для залучення туристичних потоків. Такий бізнес має великі перспективи на досліджуваній території і може стати головним джерелом доходу. Проте для його розвитку необхідно провести ряд заходів з усунення слабких сторін міста. Для здійснення правильної політики щодо вдосконалення Берестечка як міста необхідно провести його містобудівне планування на основі результатів аналізу і створити план його розвитку.

References

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine N 878 On approval of the list of historical settlements of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>
2. The Law of Ukraine On the Protection of Cultural Heritage. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Berestechko URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Берестечко>
4. Website of Berestechkiv city council URL: <https://berestechkivskagromada.gov.ua/>

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України N 878 Про затвердження списку історичних населених місць України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>
2. Закон України Про охорону культурної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Берестечко. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Берестечко>
4. Берестечківська громада. Історичне Берестечко. URL: <https://berestechkivska-gromada.gov.ua/istorichna-dovidka-12-08-38-29-01-2018/>
5. Сайт Берестечківської міської ради. URL: <https://berestechkivskagromada.gov.ua/>